

I grupper får eleverna diskutera olika etiska dilemman. Genom att tillsammans lösa praktiska och etiska problem lär de sig också att förstå varandra bättre.

Livskunskap är ett relativt nytt ämne som införts på många skolor i Sverige. Syftet är att stärka elevernas självförtroende, att främja goda relationer och utveckla deras förmåga till empati och inlevelse.

På Ryaskolan lägger man tyngdpunkten på samlevnad och värderingsövningar.

Gårdsmosseskolan arbetar med skilda kill- och tjejgrupper, för att alla ska våga prata öppet och visa sina känslor.

Leken knyter mänskliga band

Eleverna blundar och fattar varandras händer, huller om buller. Sen skall de försöka lösa upp knuten, utan att släppa taget, för att så småningom bilda en ring. Det kräver samarbete och lagtänkande.

Att våga falla handlöst och lita på att kamraten bakom tar emot. Att prata om risken för HIV och hur man kan säga nej till cigaretter. Detta är livskunskap på Ryaskolan i Göteborg.

– DE LEKAR VI GÖR på livskunskapen gör vi inte bara för nöjes skull, utan för att lära oss att vara i grupp och att respektera varann. Det är väldigt viktigt att kunna göra det i en skola.

Så säger Linda, som går i åttan i Ryaskolan apropå ämnet livskunskap. Och det var ungefär så lärarna på skolan tänkte när de utformade ämnet för några år sedan.

Elevernas kommentarer

– Man kunde prata om vad man ville ha reda på. Ingen sa: Vet du inte det!

– Det jag tyckte var bäst var att vi fritt fått fråga saker om det ämne vi diskuterat.

– Livskunskap är bra, man får liksom en stund att släppa loss och koppla av i skolveckan.

– Dom talar om att man inte skall ha skitsövlar till killar och våga säga emot att man inte vill ha sex.

– Jag tyckte att det jättebra att det var en tjejgrupp. Man kunde säga vad man tyckte och det var ingen kille som hade en kommentar.

– Jag tycker att vi tjejer har haft roligt och skrattat, men ingen har behövt ta åt sig.

Ryaskolan är en grundskola på Hisingen i Göteborg. Området heter Biskopsgården, ett bergigt landskap där radhus och höghus växte upp på 50- och 60-talen. Från skolbyggnadens översta våning ses Göteborgs hamninlopp. I skolan går cirka 400 elever, åtta av tio har invandrarbakgrund.

För några år sedan reagerade flera på skolan, både vuxna och barn, på den respektlöshet som fanns hos vissa elever, den mobbning som förekom och den brist på förståelse som fanns för olika kulturyrtringar. Svaret blev alltså det nya ämnet, livskunskap, där eleverna får kunskap om etik och moral, samlevnad, droger, kost och friluftsliv. Skolan hade ända sedan slutet av 80-talet haft ämnet samlevnad på schemat och kunde dra viktiga erfarenheter därifrån.

– Vi ville ge eleverna förutsättningar för att må bra och fungera både i skolan, med kamrater och hemma, säger hemkunskapsläraren Maud Berndtsson, som undervisar kring etik och moralfrågor.

Alla elever i årskurs 6–9, drygt 230, har livskunskap på schemat en gång per vecka.

Ämnet är uppdelat i tre huvuddelar; etik och moral, drogförebyggande samt samlevnad. All undervisning hålls i halvklass och under vissa delar av samlevnadsundervisningen är killarna för sig och tjejerna för sig.

Genom olika övningar får eleverna pröva sin tolerans och förståelse för andra.

– Mycket i skolan och även i livet i övrigt går ju ut på att man kan lita på varandra och samarbeta, säger Maud Berndtsson.

Värderingsövningar är väldigt populära. Där kan ungdomarna ställas inför dilemmat

att de har sett en kamrat bli antastad och fråntagen sin väska av en annan kamrat.

Övningen kan göras som en lek, »fyra hörn«. Hur agerar du som kamrat? Skyndar till hjälp – då ställer du dig i ett hörn. Tillkallar du en lärare, gå till ett annat hörn. Struntar du i det, ställ dig i ett tredje och så vidare.

Alla i samma hörngrupp pratar sedan ihop sig och får motivera sin ståndpunkt för de andra.

I den drogförebyggande delen kan dilemmat se ut så här: Du blir bjuden på en fest, där många för dig viktiga personer också deltar. Dit kommer äldre kamrater som gärna bjuder på öl. Hur skall du stå emot och varför?

På Ryaskolan använder man sig av en Sverigeanpassad version av Våga-programmet, som har sin förebild i USA. Programmet går i stora drag ut på att informera eleverna om hur kropp och själ påverkas av droger.

Genom att eleverna stärker sitt självförtroende ska de nå dithän att de vågar säga nej till droger och det våld som ofta följer i drogernas spår.

– Vi talar om vilka konsekvenserna blir om man börjar knarka. Inte bara att det är hälsovådligt utan att det ofta innebär att man hamnar i brottslighet för att få tag i pengar, berättar Mona Henriksson Johansson, textillärare.

– Tidigare hade vi ett nära samarbete med närpolisen som kom hit under lektionerna. Polisen och eleverna lärde känna varann och det såg vi som mycket värdefullt.

Samlevnad är en annan del i ämnet livskunskap. Ämnet hette tidigare sex- och samlevnad.

– Eleverna förväntade sig porrfilm, så vi såg

det som en vinst att byta namn på ämnet, säger Gun Magnusson.

Hon är lärare i biologi, matte och kemi och ansvarar för samlevnadsdelen i livskunskap som främst riktas till eleverna i årskurs 8 men även berör niorna. Undervisningen sker i smågrupper, om sju till tio elever.

– Först testade vi med både flickor och pojkar i samma grupp, men det fungerade inte bra, speciellt inte med tanke på alla olika nationaliteter vi har representerade. Därför är grupperna könsbundna.

Under samlevnadsgrupperna talar man bland annat om hiv och aids.

Eleverna har ofta uppfattningen att hiv inte är så farligt, att bromsmediciner klarar allt, säger Gun.

– Vi tycker det är oerhört viktigt att tala om riskerna och att vem som helst kan drabbas.

Samlevnadsundervisningen sker i samarbete med skolsköterska, skolkurator och fritidsledare, samt med en psykolog och en socialpedagog från ungdomsmottagningen i stadsdelen. I grupperna jobbar två kvinnliga respektive två manliga samtalsledare. Detta arbetssätt är resurskrävande, men ger i gengäld en mycket hög kvalitet, där eleverna känner sig trygga.

– Tysta, blyga ungdomar blommar ut och vågar säga sin mening och stå för den, berättar Gun.

– På första träffen sätter vi stolarna i en ring. Vi har inga bord framför oss. Alla måste ges utrymme att tala, därför låter vi bara en i taget säga något. Allt som sägs stannar inom gruppen.

– Det blir en fin personlig kontakt som smittar av sig till det övriga skolarbetet, säger Gun Magnusson.

Livskunskapsledarnas förhoppning är att eleverna när de lämnar högstadiet har stärkt sitt självförtroende, lärt sig samarbeta och förstått vikten av att respektera varandra och varandras åsikter. ♠

Eleven framför lutar sig långsamt bakåt och tas emot av kamraten. Hur djupt eleven lutar sig bestämmer han eller hon själv. Det beror på hur trygg man känner sig. Magnus lutar på Deniz.

Ryaskolans mål med livskunskap

Ämnet ska ge eleven möjlighet att

- Fungera socialt.
- Förstå sig själv.
- Stärka självförtroendet.
- Lära sig leva sunt.

Samlevnadsämnets mål

- Öka insikten hos tonåringar om sitt eget ansvar i relationer.
- Ge information och utbildning om hur man undviker smittspridning av HIV/AIDS liksom andra könssjukdomar.
- Öka kunskaper om preventivmedel vid sexuella kontakter.
- Diskutera alkohol- och drogpåverkan vid sexualdebuten.
- Förebygga tidiga graviditeter.
- Ge information om sex- och

samlevnad i Sverige och andra kulturer för att öka förståelsen och minska fördomarna bland högstadieläverna i vår mångkulturella stadsdel.

- Ge social kompetens genom att förbereda ungdomarna på situationer de kan komma att möta i livet, så att de har chans att själva göra mer medvetna val.

Ryaskolans litteraturtips

Byréus, Katrin. (2001). *Bella – Grus och Glitter 2* (för tjejgrupper), KSAN

Byréus-Hagen, Katrin och Snickars, Kjell. (1998). *Risken finns* (för killgrupper). Folkhälsoinstitutet.

Kimber, Birgitta. (2001). *Livsviktigt*. Eklunds förlag.